

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Problematika kvalifikovanosti pedagogických pracovníků středních škol ve
Středočeském kraji v kontextu řízení škol

Problems of the qualification of pedagogical staff of secondary schools in the
Central Bohemian Region in the context of school management

Hedvika Poláčková

Vedoucí práce: RNDr. Jindřich Kitzberger

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Školský management

2018

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Problematika kvalifikovanosti pedagogických pracovníků středních škol v Středočeském kraji v kontextu řízení škol potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 20.4.2018

Mé velké poděkování patří RNDr. Jindřichu Kitzbergerovi, za odborné vedení, trpělivost, ochotu a zejména cenné rady při vypracování této práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zacílena na střední školy ve Středočeském kraji a zabývá se problematikou odborné kvalifikace pedagogických pracovníků, jež je legislativně vymezena v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. A to v souvislosti s ukončením přechodného období a ukončením platnosti plošné výjimky tohoto zákona k 31. 12. 2014, kdy mohli být zaměstnáváni i nekvalifikovaní pedagogičtí pracovníci. Definuje požadavky na pedagogické pracovníky, zejména pak na odbornou kvalifikaci učitelů středních škol ve Středočeském kraji, vyjma učitelů vzdělávajících ve třídě nebo škole zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zabývá se termínem kvalifikace z pohledu zákona i kompetence pracovníka. Vymezuje problematiku naplnění požadavků kvalifikovanosti s dopady na řízení školy. Mapuje jev uplatnění výjimek stanovených zákonem a četnost tohoto jevu. V závěru vyhodnocuje a analyzuje stav a míru kvalifikovanosti učitelů působících ve středních školách Středočeského kraje.

KLÍČOVÁ SLOVA

pedagogický pracovník, učitel, odborná (profesní) kvalifikace, vzdělání/vzdělávání, střední školství, školský management

ABSTRACT

This thesis is aimed at secondary schools in the Central Bohemia region and deals with the problems of the qualification of teaching staff, which is legislatively defined in Act 563/2004 Coll., on pedagogical workers. In connection with the termination of the transitional period and the expiry date of this law, the exceptions area 31. 12. 2014, when they could be employed even unskilled youth workers. Defines the requirements for teaching staff, particularly at the professional qualifications of teachers of secondary schools in the central region, except for the educators in the classroom or school set up for pupils with special educational needs. It deals with the term qualification from the perspective of law and the competence of the worker. Defines the requirements of competence issues with implications on the management of the school. Maps the phenomenon applying the exception provided for by law, and the frequency of this phenomenon. In conclusion, it evaluates and analyzes the status and level of competence of teachers working in secondary schools the Central Bohemia region.

KEYWORDS

pedagogue, teacher, vocational qualification, education, the school management, secondary school

Obsah

Úvod	8
1 Pedagogický pracovník.....	9
1.1 Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka	11
1.2 Kvalifikace pedagogických pracovníků.....	12
1.3 Získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků.....	14
1.4 Učitel Střední školy	15
1.4.1 Učitel všeobecně vzdělávacích předmětů.....	15
1.4.2 Učitel odborných předmětů	15
1.4.3 Učitel cizích jazyků a konverzace v cizím jazyce	15
1.4.4 Učitel praktického vyučování a učitel odborného výcviku	16
1.4.5 Učitel uměleckých odborných předmětů a učitel předmětů uměleckého zaměření.....	17
1.4.6 Ředitel střední školy	17
1.4.7 Výjimky z plnění kvalifikace	18
2 Řízení školy.....	19
3 Střední vzdělávání a vzdělání	23
4 Výzkum - analýza stavu plnění kvalifikačních požadavků učitelů středních škol ve Středočeském kraji	24
4.1 Zkoumaný soubor respondentů.....	24
4.2 Stanovení výzkumné otázky a výzkumných předpokladů.....	26
4.3 Metody výzkumu a použité nástroje:	28
4.4 Analýza dokumentů	28
4.5 Dotazníkové šetření	30
4.6 Analýza zjištěného stavu	32

4.7	Shrnutí výzkumného šetření	38
	Závěr.....	40
	Seznam použitých informačních zdrojů	43
	Seznam příloh.....	45

Úvod

V současné rychle se měnící společnosti musí být cíle a obsah vzdělávání přizpůsobeny tak, aby příští generace byla připravena úspěšně řešit situace a výzvy, které ji čekají.

Na kvalitním vzdělávacím systému je do značné míry postaven úspěch společnosti. Aby však byl systém vzdělávání kvalitní, musí být realizován erudovanými učiteli. Míra kvality vzdělávání je s odborností učitelů a jejich dalšími pedagogickými dovednostmi úzce propojena. Významnou pozornost je třeba soustředit na profesionalizaci učitelů.

Cílem bakalářské práce je analyzovat recentní stav splnění kvalifikačních předpokladů učitelů středních škol ve Středočeském kraji v souvislosti s legislativními požadavky a mírou dopadu těchto požadavků na řízení školy.

Tato práce je rozdělena do dvou tematických částí.

První část je částí obecnou, poskytující teoretický přehled, definující vzdělávací systém a jeho aktéry, problematiku a specifika kvalifikace pedagogických pracovníků se zaměřením na střední školství. Podrobněji se zaměřuje na legislativní vymezení kvalifikace učitelů středních škol, dané zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Popisuje problematiku posouzení a plnění zákonné kvalifikace ředitelem s dopady do manažerských procesů řízení školy.

Druhá, výzkumná část je zaměřena na vybraný vzorek škol poskytující střední vzdělání působící v regionu Středočeského kraje, problematiku posuzování kvalifikace pedagogických pracovníků, zda a jakou formou bylo dosaženo zákonných podmínek. Dopady plnění dílce zákona na manažerské procesy. Výskyt a četnost jevů zaměstnávání v rámci zákonných výjimek.

Poslední kapitolou je závěr, který se zaměřuje na shrnutí a vyhodnocení poznatků z části druhé, výzkumné, v návaznosti na část první, teoretickou.

1 Pedagogický pracovník

Osoba pedagogického pracovníka je taxativně vymezena v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pedagogických pracovnících“). Tento právní předpis je speciální úpravou zákona a přestože vymezuje oblast týkající se pedagogických pracovníků, nelze je použít bez znalosti zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

Definice pedagogického pracovníka v právním předpise jednoznačně určuje, respektive je obecně závazným pravidlem určeno, kdo je pedagogickým pracovníkem.

„Pedagogickým pracovníkem je ten kdo:

Koná přímou pedagogickou činnost přímým působením na vzdělávaného, tedy vyučuje, vychovává, koná speciálně pedagogicko-psychologickou činnost v souladu se školským zákonem a současně je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy nebo školského zařízení, nebo je zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu; popřípadě vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb. „¹

Podmínkou stanovení osoby pedagogického pracovníka je zaměstnanecký vztah se školou či školským zařízením. Pedagogický pracovník musí mít tedy uzavřen pracovně právní vztah a to na základě pracovní smlouvy, jmenováním, popřípadě pro školu vykonávat práce na základě dohod. Ve školách veřejných musí mít pedagogický pracovník současně stanoven rozsah přímé pedagogické činnosti, a to v souladu s nařízením vlády č. 75/2005 Sb.²

Za pedagogického pracovníka je obecně považován učitel, jenž je hlavním aktérem vzdělávacího procesu, a který uskutečňuje formální vzdělávání. Výčet osob definovaných jako pedagogický pracovník je však mnohem širší, pokaždé se však jedná o zaměstnance školy či školského zařízení. Jinými slovy za pedagogického pracovníka například nelze považovat jakéhokoli trenéra.

---

1) § 2, Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

2) Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků

Protože je s postavením pedagogického pracovníka svázána řada pracovně právních nároků, jsou v zákoně o pedagogických pracovnících taxativně vymezeny všechny osoby, splňující definici pedagogického pracovníka.

„Pedagogickým pracovníkem je:

- učitel
- pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
- vychovatel
- speciální pedagog
- psycholog
- pedagog volného času
- asistent pedagoga
- trenér
- metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně
- vedoucí pedagogický pracovník (tedy i ředitel školy)³

Profese učitele je dále rozdělena do několika kategorií a to podle stupňů vzdělání, které poskytují. Jedná se o učitele: mateřské školy, přípravné třídy základní školy, prvního stupně základní školy, druhého stupně základní školy, střední školy, vyšší odborné školy, základní umělecké školy a učitele jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky.

Vzhledem k zaměření práce na střední školy, jsou dále vymezeny oblasti týkající se pouze středoškolských pedagogických pracovníků, respektive učitelů.

Ve středních školách se učitelé z pohledu zákona o pedagogických pracovnících diferencují podle předmětů, které vyučují. A to na učitele všeobecně vzdělávacích předmětů, učitele odborných předmětů, učitele cizích jazyků a konverzace, učitele praktického vyučování, učitele odborného výcviku, výtvarné a výkonné umělce či odborníky z praxe. Tomuto rozdělení odpovídají i požadavky na dosažený stupeň vzdělání.

---

3) § 3, Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

1.1 Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje předpoklady vymezené v zákoně o pedagogických pracovnících. Těmito předpoklady jsou plná způsobilost k právním úkonům, zdravotní způsobilost, bezúhonnost, odborná kvalifikace a znalost českého jazyka.

Způsobilost k právním úkonům je dosažena dovršením 18 let věku, způsobilost zdravotní je posuzována lékařem poskytujícím pracovně lékařské služby zaměstnavateli. Lékařskou prohlídku musí absolvovat uchazeč o zaměstnání před vznikem pracovního poměru.

Bezúhonnost musí být doložena před vznikem pracovněprávního vztahu a mimo základní pravidlo nespáchání úmyslného trestného činu, platí pro pedagogické pracovníky i podmínka bezúhonnosti v souvislosti se spácháním trestného činu spojeného s výkonem pedagogického pracovníka. Fyzická osoba prokazuje svou bezúhonnost před vznikem pracovně právního vztahu výpisem z rejstříku trestů, který nesmí být starší než 3 měsíce. V případě, že v průběhu zaměstnání dojde ke změně, je zaměstnanec povinen o tom zaměstnavatele informovat.

Jedním z dalších požadavků je znalost českého jazyka. Prokázání znalosti českého jazyka se nepožaduje po osobě, která úspěšně vykonala maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury, která vyučuje cizí jazyk nebo konverzaci v cizím jazyce, nebo která bude působit ve škole, kde je vyučovacím jazykem cizí jazyk. V ostatních případech musí pedagogický pracovník absolvovat zkoušku z českého jazyka na vysoké škole.

Specifickou oblastí předpokladů je požadavek na odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou pedagogický pracovník vykonává. Jedná se o požadavek na dosažení určitého formálního vzdělání, jenž je v zákoně o pedagogických pracovnících podrobně specifikován pro různé kategorie pedagogických pracovníků, s uvedením několika možností, jak lze kvalifikace dosáhnout. Požadavek na odbornou kvalifikaci je obecně závazným pravidlem, které musí být splněno bez možných odchylek.

1.2 Kvalifikace pedagogických pracovníků

Kvalifikace každého jedince je nezbytným předpokladem pro výkon určité profese, zvyšuje uplatnitelnost na trhu práce, společenské i ekonomické postavení s dopady na celou společnost. Na podporu uplatnitelnosti na trhu práce, tzv. konkurenceschopnost byly v nedávné době vytvořeny a realizovány projekty, dotované z prostředků EU.

Kvalifikace odpovídá dosaženému stupni vzdělání, zejména vzdělání formálního, které se uskutečňuje ve vzdělávacích institucích. Školy jako vzdělávací instituce jsou základními poskytovateli formálního vzdělávání, ve velké míře jsou zastoupeny školy veřejné, jejichž zřizovatelem je, kraj, obec nebo dobrovolný svazek obcí, ministerstva a ostatní organizační složky státu.

Kvalifikaci definuje kolektiv autorů (PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2009, s. 196) jako „Způsobilost pro vykonávání určitého povolání nebo pro sjednaný druh pracovní činnosti, a to s předepsaným stupněm složitosti, přesnosti a namáhavosti práce a ve vyžadované kvalitě. Získání kvalifikace, její prohloubení a zvýšení vymezují právní předpisy. Kvalifikace se vytváří jednak na základě formálního vzdělávání (především ve školních vzdělávacích institucích), zaučením, zaškolením, rekvalifikací, jednak na základě zkušeností a poznatků nabývaných jednotlivcem při pracovních činnostech nebo i vlastním sebevzděláváním. Pojem kvalifikace souvisí s pojmem kompetence, není však totožný. Kvalifikace je sociálně-ekonomický znak pracovníka, relativně stálý, určující pracovní zařazení. Profesní kompetence jsou součástí kvalifikace, mohou se měnit. Protože kvalifikace je vytvářena vždy prostřednictvím nějakého typu edukace, má tato kategorie významné pedagogické aspekty, které se týkají zejm. *odborného školství a odborného vzdělávání*.“.

V popředí zájmu tedy stojí zajištění kvality pedagogických pracovníků, kteří jsou aktéry vzdělávacího procesu a jejichž prostřednictvím se uskutečňuje vzdělávání dalších osob. V České republice prozatím není vytvořen zákonný *standard učitele*, který by určoval, jakými znalostmi a dovednostmi má být pedagogický pracovník vybaven pro výkon tohoto povolání. Tento standard můžeme nalézt v učitelské profesi v zahraničí, například ve Skotsku.⁴

S pojetím standardu kvality učitelé profese se lze setkat i v odborné literatuře, například (Spilková, Tomková a kol., 2010, s.204) definuje standard kvality profese učitele jako „rámec profesních kompetencí, které jsou nezbytné pro kvalitní vykonávání profese v kontextu pojetí cílů, obsahu a strategií školního vzdělávání vymezených kurikulárními dokumenty. *Profesní kompetence* považujeme za flexibilní strukturu, která zahrnuje zvnitřnělé znalosti, dovednosti, reflektované zkušenosti, postoje a hodnoty učitele. Tyto komplexní způsobilosti se projevují v činnostech učitele.“

Za nejdůležitější podmínku pro zavedení standardu považují odborníci Spilková, Tomková a kolektiv autorů (2010, s. 205) vytvoření systému komplexní podpory za strany MŠMT, zahrnující zejména finanční a organizační podporu.

Pro dosažení zvýšení kvality celého vzdělávacího systému České republiky byla vytvořena strategie rozvoje regionálního školství, od roku 2001 *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha*, a navazující *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2015-2020*, oba záměry se zabývají mimo jiné i zvýšením kvality učitelů, profesionalizací pedagogického sboru, a to za podmínky dodržení zákonem stanovené kvalifikace.

V souvislosti s vydáním národních programů došlo v roce 2005 ve školství k významným legislativním změnám. Účinnosti nabyly dva školské zákony a to zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „školský zákon“), a zákon o pedagogických pracovnících.

Tento právní rámec byl vytvořen z důvodu stoupajících nároků a požadavků na pedagogické pracovníky. K posílení profesního postavení pedagogických pracovníků ve společnosti, jejich motivaci k osobnímu rozvoji a k účasti na rozvoji školy. Je proto důležité, aby každý pedagogický pracovník dosáhl určité odborné kvalifikace.

---

4) *The General Teaching Council for Scotland* [online]. [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <http://www.gtcs.org.uk/professional-standards/standards-for-registration.aspx>

1.3 Získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků

Získávání odborné kvalifikace, respektive výčet způsobů jejího získání je legislativně vymezen v zákoně o pedagogických pracovnících. Odborné kvalifikační předpoklady pro jednotlivé pedagogické pracovníky souvisí s druhem přímé pedagogické činnosti, kterou tato osoba vykonává. Protože je vzdělávání na středních školách zajišťováno především učiteli, na které je zacílena tato práce, obsahuje tato kapitola výčet odborné kvalifikace středoškolských učitelů, a to podle zaměření vyučovaného předmětu.

Zákon explicitně vyžaduje získání odborné kvalifikace v akreditovaném studijním programu, stěžejní jsou studijní programy v oblasti pedagogických věd. Připouští i kombinaci více studijních programů, respektive možnost doplnění kvalifikace, vždy se však musí jednat o pedagogické vzdělání. Různé způsoby získávání odborné kvalifikace umožňují větší propustnost mezi jednotlivými kategoriemi pedagogických pracovníků. Například mezi učitelem střední školy a učitelem 2. stupně základní školy, využitelné zejména u učitelů působících na víceletých gymnáziích.

Pilířem v poskytovatelích vzdělání pro pedagogické pracovníky jsou vysoké školy, v o něco menší míře i akreditované vzdělávací instituce. Pro upřesnění je potřeba vymezit odlišnost termínů „studium pedagogiky“⁵ a „studium v oblasti pedagogických věd“. Studium pedagogiky je obsahově odlišeno podle kategorií pedagogických pracovníků a pro učitele je zaměřeno na pedagogiku, psychologii a didaktiku a je realizováno ve formě kurzů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Naproti tomu studium v oblasti pedagogických věd je studium uskutečňované univerzitami v rámci celoživotního vzdělávání.

Prvek pedagogického vzdělání je vyžadován u všech pedagogických pracovníků, výjimku tvoří pouze výkonní umělci či uznávaní odborníci v oboru a trenéři.

---

5) § 22, odst. 1) Studium pedagogiky se rozumí vzdělání získané studiem ve vzdělávacím programu akreditovaném pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a uskutečňovaném vysokou školou nebo zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků pro učitele odborných předmětů střední školy, pro učitele praktického vyučování střední školy, pro učitele odborného výcviku střední školy. Pro učitele odborných předmětů v základní umělecké škole, střední škole a konzervatoři a pro učitele jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky s obsahovým zaměřením na pedagogiku, psychologii a didaktiku.

1.4 Učitel Střední školy

1.4.1 Učitel všeobecně vzdělávacích předmětů

Kvalifikačním předpokladem učitele všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy je stanoveno získání vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy, nebo 2. stupně základní školy a střední školy. Za splnění podmínky kvalifikace je považováno i získání vzdělání ve studijním magisterském programu odpovídajícímu oboru vyučovaného všeobecně-vzdělávacího předmětu v případě, že si učitel rozšíří kvalifikaci o vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském studijním programu, nebo programu celoživotního vzdělávání pro učitele střední školy nebo druhého stupně základní školy. Jako další variantu připouští zákon i možnost rozšíření si kvalifikace o studium zaměřené na všeobecně vzdělávací předměty střední školy v rámci bakalářského studijního programu, programu celoživotního vzdělávání či doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace v případě, že již získal vzdělání pro učitele všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy. Podmínka splnění odborné kvalifikace učitele tělesné výchovy je splněna získáním vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na tělesnou výchovu a sport.

1.4.2 Učitel odborných předmětů

Učitel odborných předmětů získává odbornou kvalifikaci shodnou formou jako učitel všeobecně vzdělávacích předmětů, vzdělávání však musí být zaměřeno na odborný předmět, případně musí všeobecně vzdělávací předmět odpovídat charakteru vyučovaného odborného předmětu. Další možností je získání odborné kvalifikace vzděláním v magisterském studijním programu studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného odborného předmětu, s rozšířením o kvalifikaci v oblasti pedagogických věd zaměřeném na učitele střední školy nebo druhého stupně základní školy, a to vysokoškolským vzděláním nebo v rámci celoživotního vzdělávání, či studiem pedagogiky.

1.4.3 Učitel cizích jazyků a konverzace v cizím jazyce

Učitel cizích jazyků získává odbornou kvalifikaci buď vysokoškolským vzděláním v magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd pro učitele se zaměřením

na cizí jazyky, či v jiném programu, v tomto případě však musí vykonat jazykovou zkoušku úrovně C1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky a doplnit si vzdělání studiem didaktiky příslušného jazyka. Vzdělání zaměřené na cizí jazyky v oblasti společenských věd nebo jiného magisterského studijního programu musí být doplněno o pedagogické studium vysokoškolské, v rámci celoživotního vzdělávání nebo o studium pedagogiky.

Konverzaci v cizím jazyce může vyučovat pedagogický pracovník, pro kterého je cizí jazyk rodným jazykem, nebo jej ovládá na této úrovni a získal-li alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou. V případě, že tento pracovník získal vysokoškolské vzdělání, splňuje předpoklady pro výuku příslušného cizího jazyka.

1.4.4 Učitel praktického vyučování a učitel odborného výcviku

Pro učitele praktického vyučování stanoví zákon získání vysokoškolského vzdělání, vyššího odborného vzdělání, či středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru, který odpovídá charakteru praktického vyučování, s podmínkou rozšíření kvalifikace o studium v oblasti pedagogických věd v bakalářském studijním programu pro učitele střední školy nebo druhého stupně základní školy, v rámci celoživotního vzdělávání, nebo studiem pedagogiky.

Pro učitele odborného výcviku platí tytéž požadavky, které jsou stanoveny pro učitele praktického vyučování, pouze s tím rozdílem, že učitel odborného výcviku postačuje střední vzdělání s výučním listem. Podmínka rozšíření kvalifikace o pedagogické studium platí shodně.

Učitel zdravotnických oborů musí mít ještě způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního předpisu.⁶

---

6) Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta. Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních)

1.4.5 Učitel uměleckých odborných předmětů a učitel předmětů uměleckého zaměření

Učitel uměleckých odborných předmětů ve střední škole a učitel předmětů uměleckého zaměření získají potřebnou kvalifikaci vzděláním v magisterském studijním programu v oblasti umění studijního oboru umělecko – pedagogického zaměření. Učitelem uměleckých odborných předmětů může být i osoba mající kvalifikaci v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu a v tomto oboru dosáhla vysokoškolského vzdělání, vyššího odborného vzdělání nebo středním vzděláním s maturitní zkouškou, ovšem i zde platí podmínka rozšíření kvalifikace o pedagogické studium a to buď formou bakalářského studijního programu, programu celoživotního vzdělávání, nebo studiem pedagogiky.

U osoby, která je, nebo byla výkonným umělcem⁷ nebo výtvarným umělcem, může ředitel střední školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace za splněný. V tomto případě však platí omezení stanovení nejvýše poloviny pracovní týdenní doby.

1.4.6 Ředitel střední školy

Ředitel střední školy musí mimo podmínek stanovených pro pedagogické pracovníky dále splňovat podmínku praxe, v případě střední školy se jedná o praxi 5 let a to v pedagogické činnosti nebo v činnosti, pro kterou jsou potřebné znalosti stejného nebo obdobného zaměření, případně v řídicí činnosti nebo ve výzkumu a vývoji.

Ředitel školy, jejímž zřizovatelem je ministerstvo, kraj, obec nebo svazek obcí, musí ještě získat znalosti v oblasti řízení školství, a to absolvováním studia pro ředitele škol v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na vysokých školách nebo v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Pokud však získal znalosti v oblasti řízení vysokoškolským vzděláním ve studijním programu školský management, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou zaměřeném na organizaci a řízení školství, nebo k. 1.1.2005 vykonával činnost ředitele alespoň 10 let tato povinnost se na něj nevztahuje.

---

7) Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

1.4.7 Výjimky z plnění kvalifikace

Jednou z výjimek plnění kvalifikace je možnost ředitele střední školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace, výkonným či výtvarným umělcům a uznávaným odborníkům v oboru. Ovšem pouze za podmínky, že týdenní pracovní doba tohoto zaměstnance nepřesahuje polovinu stanovené týdenní pracovní doby a mimo pracovní právní vztah uzavřený se střední školou vykonává produktivní činnost ve svém oboru.

Za další výjimku z plnění kvalifikace lze považovat ustanovení zákona týkající se výuky konverzace v cizím jazyce. Pedagogický pracovník, který získal alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou, splňuje předpoklad odborné kvalifikace pro výuku konverzace v cizím jazyce, pokud je tento cizí jazyk jeho rodným jazykem, nebo jej ovládá na úrovni jazyka rodného.

Zákon upravuje v § 32 i výjimku z plnění odborné kvalifikace pedagogických pracovníků. Touto výjimkou je dosažení věku minimálně 55 let a 20 let praxe k 1.1.2015. K praxi se ovšem vztahuje podmínka jejího získání na stejném druhu školy. Pro posouzení praxe se nerozlišuje mezi oborem, typy škol, u základních škol se nerozlišují stupně vzdělání. V případě středních škol se nerozlišuje, zda se jedná o střední odbornou školu, střední odborné učiliště nebo gymnázium.

Je důležité zmínit i ustanovení § 22, odst.6, zákona o pedagogických pracovnících, kdy pedagogický pracovník splňuje, pro pracovní právní účely, předpoklad odborné kvalifikace. Pedagogický pracovník vedle přímé pedagogické činnosti, pro kterou má odbornou kvalifikaci, může vykonávat také další přímou pedagogickou činnost v rámci druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě, pro kterou nemá odbornou kvalifikaci. Toto ustanovení nelze uplatnit u výkonného umělce.

Zákon připouští i možnost zaměstnání pedagogického pracovníka nespĺňujícího požadavky odborné kvalifikace a to pouze v „nezbytném rozsahu a po nezbytnou dobu“. Škola však musí prokázat, že nemohla zajistit výuku kvalifikovaným pedagogickým pracovníkem. Tuto skutečnost kontroluje Česká školní inspekce v rámci své inspekční činnosti, při posuzování pedagogické úrovně vzdělávacího procesu.

2 Řízení školy

Řízením školy je pověřen ředitel. Ačkoli je ředitel legislativně ukotven v kategorii pedagogických pracovníků, vykonává i roli manažera. Na tuto roli navazuje ustanovení zákona o pedagogických pracovnících v podmínce absolvování manažerského studia, v případě ředitelů škol zřizovaných krajem, obcí, svazkem obcí nebo MŠMT.

V případě řízení školy jsou manažerské kompetence nepostradatelné. Manažerské dovednosti zahrnují osvojené techniky, znalosti a dovednosti a mezi elementární dovednosti patří manažerské dovednosti spojené s technikami řízení a vedením lidí.

Výběr vhodného pracovníka je zahrnut do kategorie spojené s technikami řízení a v případě pedagogických pracovníků musí ředitel posoudit i legislativně stanovenou odbornou kvalifikaci uchazečů.

Přijetím zákona o pedagogických pracovnících je stanoveno, že od 1.1.2015 není možné, až na uvedené výjimky, zaměstnávat osoby bez potřebné kvalifikace. Nekvalifikovaní pedagogičtí pracovníci měli stanovenou lhůtu do 31. 12. 2014, aby si potřebnou kvalifikaci doplnili, tzv. přechodné období 10 let.

Podmínka splnění kvalifikačních předpokladů dané zákonem ovlivňuje řízení škol. Škola musí vyvíjet značné úsilí k získání kvalitních, odborně kvalifikovaných pracovníků. Nedostatek kvalifikovaných pedagogů má dopady na pedagogický proces. Lidské zdroje jsou omezené, školy soupeří o kvalitní pedagogy.

Pavel Šimáček (2014) ve své publikaci uvádí problematiku posuzování odborné kvalifikace zaměstnanců. Zodpovědnost je na zaměstnavateli, tedy řediteli školy, přičemž pro nejednoznačnost výkladu dochází často k jeho nepochopení a nesprávnému posouzení odborné kvalifikace zaměstnance. Autor upozorňuje na fakt, že postačí, aby pedagogický pracovník vykonal kvalifikovaně alespoň jednu hodinu přímé pedagogické činnosti, a tím byla splněna podmínka kvalifikovanosti.

„Zaměstnavatel posuzuje odbornou kvalifikaci v případě přijímání každého pedagogického pracovníka, neboť odborná kvalifikace je podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona o pedagogických pracovnících jedním z předpokladů pro výkon této činnosti. Jak výše uvedeno, je v současné době umožněno do konce roku 2014 za určitých podmínek

vykonávat činnost pedagogického pracovníka i osobám, jež požadavek odborné kvalifikace nesplňují. S blížícím se rozhodným datem vedení škol stále častěji zkoumá také odbornou kvalifikaci svých dlouholetých zaměstnanců. Od 1. ledna 2015 by školy v zásadě měly zaměstnávat pouze kvalifikované pedagogické pracovníky, § 22 odst. 7 však zároveň umožní ve výjimečných případech zaměstnávat pedagogické pracovníky nekvalifikované.“ (Šimáček, 2014)

Zodpovědnost za pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb spolu s plněním odborné kvalifikovanosti pedagogických pracovníků je na řediteli školy, přičemž autonomie ředitele školy je v mezinárodních srovnáních jedna z nejvyšších. Ředitel z manažerské pozice vyhodnocuje vnitřní podmínky školy a jejich soulad s podmínkami vnějšími. Vašutová (2004,s.65) uvádí, že fungování školy jako celku, jejího klimatu a firemní kultury závisí na strategii rozhodování ředitele. Například jaké bude mít ředitel požadavky na výkon učitelů a které uchazeče upřednostní při obsazování míst v pedagogickém sboru, jaký bude škola realizovat školní vzdělávací systém, možnosti a pravidla odměňování, atd.

„Práce manažera probíhá v podmínkách trvalé změny. Mezi jeho povinnosti tedy patří i schopnost se se změnou vypořádat, změnu zařídit a realizovat. Realizovat změnu mimo jiné znamená, že dosahujeme souladu zaměstnanců se změnou a celkově organizaci na trvalou změnu připravujeme. Změny provádíme s lidmi a prostřednictvím nich. Řízení každé i sebemenší změny je vždy úkolem pro manažera. Manažeři by se měli orientovat v selekci změn a dokázat vystihnout okamžik a situaci, kdy se změna nebo její potřeba objeví, aktivně na ni reagovat a dokázat si představit její dopady v širším kontextu.“ (LOJDA, 2011, s. 137)

Úkolem a cílem ředitele je zajistit si pracovníky kvalifikované a současně kompetentní. Termín kvalifikace a kompetence je mnohdy zaměňován. Jedná se však o dva termíny odlišného významu. Z pohledu kvalifikace se jedná o dosažený stupeň formálního vzdělání. Oproti tomu kompetence nejsou jen znalosti a dovednosti pracovníka, ale i osobnostní a povahové rysy. To, že fyzická osoba dosáhla požadované kvalifikace ještě neznamená, že tyto dovednosti a znalosti dokáže uplatnit v praxi.

Výběr pracovníků je tedy zcela v kompetenci ředitele a neplatí tak pravidlo, že ředitel musí vzít jakéhokoli uchazeče splňujícího odbornou kvalifikaci. Ředitel je v nelehké situaci, kdy vybírá pracovníky kvalitní a kvalifikované, čímž se možný výběr podstatně zužuje.

„Kvalitu pedagogické práce nelze ztotožnit ani s objemem odborných znalostí ve vyučovacím oboru. Empirická zkušenost ukazuje, že největší odborníci v oboru nejsou automaticky nejlepšími pedagogy. Oborové znalosti, vědomosti a dovednosti jsou hřivnou, která, aby se efektivně promítala do vzdělávání žáků, se musí lomit dovednostmi a postoji pedagogickými. Oborové znalosti hrají v pedagogické profesi důležitou roli, není je však možné ztotožnit s kvalitou práce pedagoga.“ (Spilková, Tomková a kol, 2010, s. 188)

Chris Kyriacou (2012, s.8) ve své publikaci definuje pedagogické dovednosti jako: „jednotlivé logicky související činnosti učitele, které podporují žákovu učení“. Nejefektivnějšího dosažení výukových cílů lze dosáhnout účelnými a cílevědomými činnostmi zaměřenými na řešení všech krátkodobých a okamžitých problémů vyvstalých před hodinou, během hodiny i po ní. Pedagogické dovednosti autor rozlišuje do třech důležitých prvků:

- 1) vědomosti o vlastních pedagogických dovednostech, znalosti oboru, žáků, kurikula, vyučovacích metod a nejrůznějších faktorů, jež mohou mít vliv na vyučování a učení
- 2) rozhodování (před, v průběhu, i po vyučovací hodině) zaměřené na co nejlepší dosažení vzdělávacích cílů
- 3) činnost (chování učitele, které napomáhá učení žáků)

Pro výběr, ale i hodnocení pracovníků je vhodné sestavit kompetenční model. Tento model obsahuje jednotlivé kompetence sestavené do určitého rámce a reflektující požadavky na hodnoceného pracovníka. Kompetence lze rozřadit do několika kategorií obsahující jak prvek odborných znalostí zahrnujících i pedagogické znalosti, tak prvky osobnostní, sociální a výkonnostní.

Někteří autoři odborných publikací pracují s termínem klíčových kompetencí, který je v posledních letech zmiňován zejména u žáků, v kontextu řízení školy se vztahuje na pedagogické pracovníky.

Například Mertensenova koncepce klíčových kompetencí upravená Wernerem (Lhotková, Trojan, Kitzberger, 2012, s. 40)

V těchto klíčových kompetencích není zahrnuta odborná kvalifikace, ředitel ji však musí u pedagogických pracovníků zohlednit, proto zákonem požadovaná kvalifikace zcela jistě ovlivní personální plánování. Má tedy dopad na řízení školy nejen s právními aspekty, je zde dopad i do ekonomické oblasti a ovlivňuje jistým způsobem i pedagogický proces. Právní dopad je při porušení zákona neoddiskutovatelný. Porušení však může být i nevědomé a to při špatném posouzení získané kvalifikace pedagogického pracovníka. I zaměstnávání v rámci výjimek není bezproblémové. V případě zaměstnávání na základě výjimky věku a praxe nese svá úskalí. „Posouzení dosažení věku alespoň 55 let k 1. lednu 2015 nebude činit praktické obtíže; tuto podmínku budou splňovat všechny osoby narozené dne 1. ledna 1960 a dříve. Větší pozornost si zaslouží podmínka splnění potřebné praxe, která musí být nejen odpovídajícího trvání (nejméně 20 let), ale zejména musí být získána na příslušném druhu školy nebo školského zařízení. Je tedy požadováno, aby druh školy či školského zařízení, ve kterém může osoba bez odborné kvalifikace působit i po 31. prosinci 2014, byl totožný s druhem školy či školského zařízení, na kterém tato osoba praxi v požadované délce trvání získala.“ (MŠMT, 2014, s. 2)

3 Střední vzdělávání a vzdělání

Střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání spojené s všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotního učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.

„Termín „střední školství“, který je uplatňován v českých právních normách a dokumentech vzdělávací politiky, pokrývá širší komplex škol zajišťujících „ **střední vzdělávání**“ (s tímto termínem pracuje např. zákon č. 561/2004 Sb.). V uvedené mezinárodní klasifikaci mu odpovídá termín „vyšší sekundární vzdělávání“ (úroveň ISCED 3), které lze definovat takto:

Střední vzdělávání (vyšší sekundární) je buď všeobecné, nebo odborné vzdělávání následující po ukončení základního (nižšího sekundárního) vzdělávání. Jeho délka se pohybuje od 2 do 5 let. Má buď charakter konečné etapy vzdělávání (jeho absolventi přecházejí přímo do trhu práce), nebo tranzitní fáze vzdělávání (připravuje absolventy pro vstup do terciálního a jiného navazujícího vzdělávání).

V českém systému je střední školství diferencováno podle zaměření, obsahu a náročnosti vzdělávání na tyto typy:

Střední všeobecně vzdělávací školy	Odborné školy	
Gymnázia	SOŠ	SOU
Lycea	Konzervatoře	OU
		Učiliště

(Průcha, 2009, s.59)

Stupně středního vzdělání:

- a) střední vzdělání
- b) střední vzdělání s výučním listem
- c) střední vzdělání s maturitní zkouškou

4 Výzkum - analýza stavu plnění kvalifikačních požadavků učitelů středních škol ve Středočeském kraji

V rámci zpracování teoretické části bakalářské práce byly vymezeny zákonné předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků. Pro neoddiskutovatelnou podmínku plnění zákonných ustanovení a jejich mnohdy složité uvedení do praxe považují za vhodné provést výzkum plnění dílce zákona. Vzhledem k tomu, že zákon o pedagogických pracovnících v § 22 připouští i zaměstnávání pedagogických pracovníků, kteří požadovanou kvalifikaci neplní, lze považovat ukotvení tohoto ustanovení jako reakci na reálnou situaci nedostatku kvalifikovaných pedagogických pracovníků na trhu práce.

Cílem výzkumné části bakalářské práce je analýza recentního stavu splnění kvalifikačních předpokladů pedagogických pracovníků středních škol ve Středočeském kraji, včetně uplatnění výjimek, a to v souvislosti s ukončením zákonem stanoveného přechodného období. Vzhledem ke stanoveným předpokladům, analyzovat i dopad platnosti zákona na řízení školy.

4.1 Zkoumaný soubor respondentů

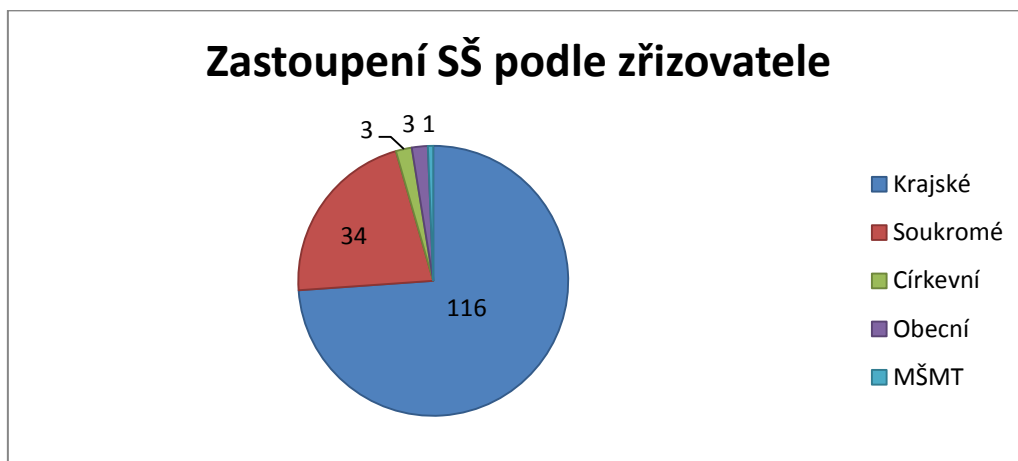
Bakalářská práce se v této části teritoriálně zaměřuje na Středočeský kraj, který má oproti jiným krajům určitá specifika a zcela jistě zajímavý potenciál z hlediska regionálního zaměření zkoumaného vzorku. Středočeský kraj je největším a současně i nejlidnatějším krajem v České republice a je rozdělen do dvanácti okresů. Pro svou polohu, jež zcela obklopuje hlavní město Prahu, je touto blízkostí do značné míry ovlivněn a to zejména svou dopravní dostupností. Tato blízkost může dozajista ovlivňovat i nabídku a poptávku pracovních míst, a to jak z úhlu negativního tak pozitivního. Negativní vliv spatřuji v možném odlivu pedagogických pracovníků, zejména pak čerstvých absolventů, do jiných odvětví. Jedním z důvodů tohoto odlivu jsou statisticky nejvyšší mzdy v hlavním městě vůči regionům ostatním. Pozitivní vliv blízkosti hlavního města potom spatřuji v dosažitelnosti získání požadované kvalifikace. Díky soustředění vzdělávacích institucí v hlavním městě, je nabídka možností získání kvalifikace široká. Za neméně významné hledisko výběru Středočeského kraje považuji i skutečnost, že se jedná o kraj, který má podle různých neoficiálních tvrzení problémy se zajištěním kvalifikovaných učitelů. Zda je tomu skutečně tak, a to i v případě středních škol, je předmětem následujícího šetření.

V rámci zpracování výzkumné části bakalářské práce jsem formulovala základní výběrový soubor celku na nižší úrovni, kterým jsou střední školy ve Středočeském kraji. Definovala jsem soubor respondentů na základě stratifikovaného výběru s oporou ve školském rejstříku. Stratifikace proběhla podle okresů ve Středočeském kraji a současně i podle zřizovatelů středních škol.

Ve Středočeském kraji je ve školském rejstříku⁸ k datu 28. 2. 2018 zapsáno celkem 157 středních škol. Tyto školy mají odlišné zřizovatele, rozlišují se na střední školy zřízené Středočeským krajem, jejich zastoupení je v počtu 116 škol, 3 školy, jejich zřizovatelem je obec, 34 soukromých středních škol, 3 církevní školy a 1 škola zřízená MŠMT.

Největší procentuální zastoupení mají tedy školy krajské, což je pro přehlednost vyjádřeno v následujícím grafu.

V případě školy zřízené MŠMT se jedná o příspěvkovou organizaci sdružující výchovný ústav, střední školu a školní jídelnu a pro své specifikum nebude zahrnuta do zkoumaného vzorku. Dále jsou z výběru škol vyloučeny všechny školy speciální a školy, jejichž působení považují za specifickou část vzdělávacího systému. Jedná se o soukromé školy pro výuku odsouzených osob. Těmito školami jsou například: Střední škola VIZE a Střední odborné učiliště ve Vinařicích.

---

8) <http://rejskol.msmt.cz/>

Do zkoumaného vzorku bylo stratifikovaným výběrem zahrnuto 88 středních škol nacházejících se ve Středočeském kraji. Podskupinami jsou jednotlivé okresy Středočeského kraje a zřizovatelé středních škol. Respondenti do jednotlivých podskupin byli vybráni náhodně. Zkoumaný vzorek zahrnující 88 škol, tvoří více než polovinu (55%) z celkového počtu 157 středních škol ve Středočeském kraji. Vzorek považuji vůči základnímu souboru reprezentativní, zahrnuje průřezově školy ze všech okresů. Pro přehlednost zastoupení všech středních škol v jednotlivých okresech uvádím následující tabulku:

Počty škol v jednotlivých okresech Středočeského kraje.

Okres	Počet škol podle zřizovatele				
	Obecní	Krajská	Církevní	Soukromá	MŠMT
Benešov	2	8		2	
Beroun		7		1	
Kladno		13		6	
Kolín		9	1	2	
Kutná Hora		8	2		
Mělník		9		3	
Mladá Boleslav		10		7	
Nymburk		10		4	
Praha-východ		7		5	
Praha-západ		3		2	
Příbram	1	12		1	1
Rakovník		10		1	

4.2 Stanovení výzkumné otázky a výzkumných předpokladů

Pro získání požadovaných informací jsem si stanovila výzkumnou otázku, zda jsou ve Středočeském kraji zaměstnávání pedagogičtí pracovníci, kteří nesplňují odbornou kvalifikaci a pokud tomu tak je, v jakém zastoupení? Je na, případně vztahuje-li se na tyto pedagogické pracovníky zákonná výjimka věku a praxe nebo jiná výjimka stanovená zákonem o pedagogických pracovnících?

Pro upřesnění získaných výsledků a vyloučení jejich možného zkreslení, jsem stanovila výzkumné předpoklady, jež vycházejí z konceptuálního rámce zkoumání. Do výzkumných předpokladů jsem zahrnula poznatky, které budou v rámci zkoumání potvrzeny či vyvráceny.

Před započítáním samotného výzkumu jsem tedy definovala tyto výzkumné předpoklady:

Z důvodu dlouhého přechodného období, kdy si mohli pedagogičtí pracovníci doplnit kvalifikaci, předpokládám, že více než 90 % pedagogických pracovníků středních škol ve Středočeském kraji bude splňovat zákonem stanovenou kvalifikaci.

Vzhledem k zákonnému ustanovení, kterým je podmínka zahájení studia, bude stále část pedagogických pracovníků i nadále pokračovat v zahájeném studiu k získání požadované kvalifikace. Předpokládám však, že studujících pedagogických pracovníků bude méně než 10 %.

V souvislosti s předchozími předpoklady, uvažuji, že ve více než 60 % muselo vedení školy tyto pracovníky upozornit na neplnění odborné kvalifikace, nebo je přímo vyzvat k doplnění kvalifikace, přičemž nerozhoduje jakým způsobem. Tento předpoklad vychází z odpovědnosti ředitele za kvalifikační úroveň pedagogického sboru. Jsou to právě ředitelé, kteří kvalifikaci pedagogických pracovníků posuzují a nesou za toto posouzení plnou odpovědnost. Současně jsou ředitelé nejvíce obeznámeni s právními předpisy, sledují jejich novelizaci.

Předpokládám uplatnění výjimky ze zákona, kterou je požadovaný věk a praxe, v zastoupení méně než 10 %. Vycházím z předpokladu, že se jedná o výjimku, nebude tedy uplatňována ve větší míře. Její uplatnění však předpokládám vzhledem k vyššímu průměrnému věku pedagogických pracovníků ve většině škol.

Podmínku plnění kvalifikace, stanovenou zákonem o pedagogických pracovnících, budou ředitelé ve více než 80 % považovat za skutečnost ovlivňující řízení školy, zasahující do manažerských procesů. Předpokládám znatelný dopad do oblasti právní, ovlivnění pedagogického procesu, ale i dopad do rozpočtu školy.

4.3 Metody výzkumu a použité nástroje:

Za proceduru a techniku výzkumu jsem zvolila statistickou proceduru založenou na zkoumání části objektů ze základního souboru v rámci stratifikovaného náhodného výběru. Z důvodu omezení zkreslení získávaných informací a údajů jsem použila dvě metody a techniky. Jedná se o techniku sběru dat v rámci statistické procedury a techniku dotazování formou ankety.

Výzkum obsahuje tyto fáze:

- přípravnou, založenou na stanovení zkoumaného vzorku středních škol ve Středočeském kraji, stanovení výzkumných otázek a předpokladů zaměřených na zkoumanou problematiku, stanovení techniky sběru dat a navržení výzkumného nástroje.
- analýzu dokumentů, kterými jsou výroční zprávy středních školy za školní rok 2016/2017 ve Středočeském kraji, zejména údaje týkající se kvalifikace pedagogických pracovníků. Vycházím z předpokladu, že údaje ve výroční zprávě jsou úplné a pravdivé.
- fázi sběru empirického materiálu spočívající v zachycení podstatných údajů rozesláním dotazníku na střední školy, jejichž výroční zprávy byly analyzovány, z důvodu upřesnění požadovaných dat
- fáze zpracování a třídění dat založená na objasnění povahy a četnosti jevu, fáze zpracování bude zakončena zpracováním závěrečné zprávy

4.4 Analýza dokumentů

Za prvotní zdroj požadovaných dat jsem zvolila analýzu dokumentů, jimiž jsou dokumenty škol obsahující údaje o pedagogických pracovnících a týkající se kvalifikace pedagogického sboru. Dokumentem obsahujícím tyto údaje je výroční zpráva školy. Pro získání požadovaných údajů jsem zvolila výroční zprávy za rok 2016/2017, jež vzhledem k době zpracování bakalářské práce obsahují nejaktuálnější údaje.

Vypracování výroční zprávy ukládá řediteli školy § 28, odst. 1, písmeno e, školského zákona „Školy a školská zařízení vedou podle povahy své činnosti tuto dokumentaci... výroční zprávy o činnosti školy,“. Výroční zprávy jsou ve většině případů snadno

dostupné, školy je uveřejňují na svých stránkách, lze tedy využít dálkového přístupu za použití digitálních technologií a nemusí tak být dalším administrativním úkonem zatěžován ředitel či jiný zaměstnanec školy.

Nevýhodu v této technice spatřuji ve velkém časovém zatížení související se získáváním údajů. Každá výroční zpráva musí být dohledána na webových stránkách školy a v mnoha případech není její nalezení ve spleti informací jednoduché.

Ukázka podstatné části výroční zprávy obsahující požadované údaje.

počet pracovníků					počet žáků na přepočtený počet pedagogů
celkem fyzický/přepočtený	nepedagogických fyzický/přepočtený	pedagogických fyzický/přepočtený	pedagogických s odbornou kvalifikací	pedagogických s odbornou kvalifikací	

Přestože údaje obsažené ve výroční zprávě jsou poměrně podrobné, nelze z nich v některých případech zjistit skutečný počet nekvalifikovaných pracovníků. Údaj o počtu pedagogických pracovníků s odbornou kvalifikací vykazuje ve zpracování ve výročních zprávách nejednotnost. Některé výroční zprávy obsahují údaj s desetinným místem, což evidentně znamená, že se jedná o přepočtený počet pedagogických pracovníků. Pokud tedy budeme k tomuto údaji přistupovat s vědomím, že se jedná o přepočtený počet pedagogických pracovníků, nelze zcela určit v případech, kdy je uvedeno číslo celé, zda jde o fyzický počet pedagogických pracovníků, či se jedná o přepočtený počet rovnající se celému číslu. V některých případech se objevilo i procentuální vyjádření, a to údaj 100 %. Z tohoto údaje lze ovšem jednoznačně určit, že pedagogičtí pracovníci jsou plně kvalifikovaní, respektive, že tato škola žádného nekvalifikovaného pedagogického pracovníka nezaměstnává.

Ve výročních zprávách jsem našla i další nesrovnalosti; ačkoli škola ve své výroční zprávě udává, že má všechny pedagogické pracovníky plně kvalifikované, v další části zprávy jsou uvedeny údaje, že někteří pedagogičtí pracovníci studují za účelem splnění kvalifikačních předpokladů. Při posouzení těchto informací pracuji i s ustanovením § 22, odst. 6, zákona o pedagogických pracovnících, kdy může pedagogický pracovník vedle

přímé pedagogické činnosti, pro kterou má odbornou kvalifikaci, vykonávat také další přímou pedagogickou činnost v rámci druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě, pro kterou odbornou kvalifikaci nemá. Pedagogický pracovník tedy může studovat nejen za účelem získání kvalifikace, ale i za účelem doplnění kvalifikace pro získání dalších kvalifikačních předpokladů.

Nelze tedy dovést, kolik pedagogických pracovníků z celkového počtu nesplňuje požadovanou kvalifikaci, a je na ně uplatněna výjimka věku, případně výjimka zaměstnávání pedagogického pracovníka nesplňujícího kvalifikaci podle § 32, zákona o pedagogických pracovnících.

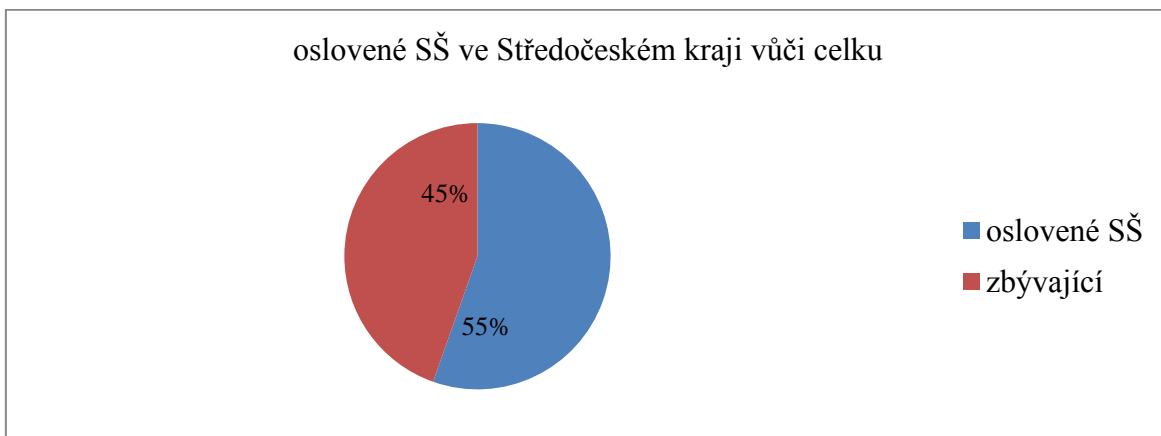
Protože se do zpracování výročních zpráv promítá individuální přístup, poskytují informace, které mnohdy nelze správně interpretovat bez dalších vysvětlujících informací od zpracovatele. Svůj vliv může mít i špatné posouzení kvalifikace. Pro vyšší vypovídající schopnost a získání požadovaných dat jsem tedy vypracovala dotazník zaměřující se na zkoumanou problematiku.

4.5 Dotazníkové šetření

Dotazník jsem se snažila navrhnout tak, aby jeho vyplňování oslovené respondenty co nejméně administrativně zatěžovalo. Vycházela jsem z předpokladu, že v případě složitých otázek vyžadujících analýzu dokumentů obsahujících údaje o vzdělání jednotlivých osob, případně nutnost vzít si jako podklad jakoukoli dokumentaci škol, nebude téměř nikdo ochoten věnovat dotazníku svůj čas a úsilí při vyplnění.

Dotazník obsahoval celkem 10 otázek, a to otázky uzavřené, s možností odpovědi ano/ne, i otázky otevřené vyžadující konkrétní odpověď a hlubší zamyšlení nad zkoumavým problémem. Protože některé školy slučují více druhů škol, je v dotazníku uvedeno, že se otázky týkají středoškolských pedagogických pracovníků. Vzor dotazníku je v příloze č. 1.

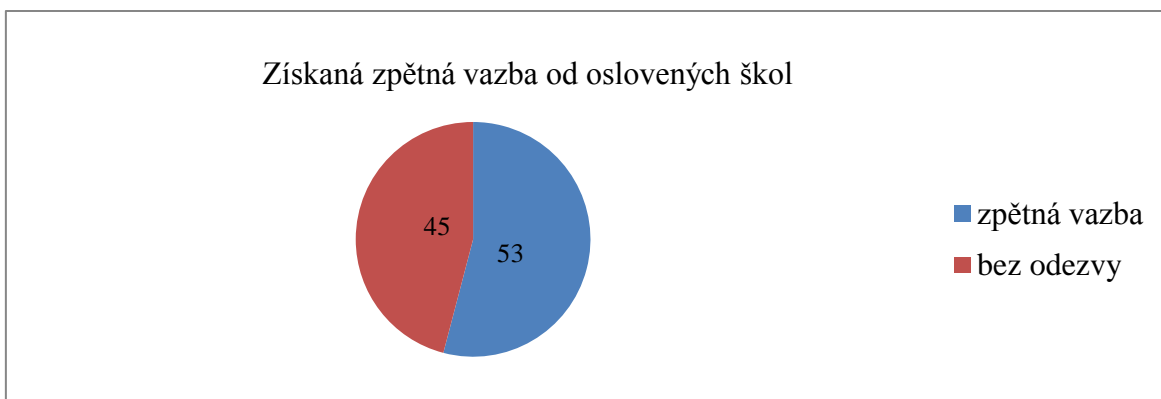
Vzhledem k velkému zatížení respondentů různými dotazníky a anketami v posledních letech, jsem očekávala nízkou návratnost vyplněných dotazníků. Z tohoto důvodu jsem za reprezentativní vzorek zvolila více než polovinu (55 %) z celkového počtu středních škol ve Středočeském kraji, tak aby i při nižší návratnosti byla zachována vypovídající schopnost vzorku.

Při rozesílání dotazníků jsem využila veřejně přístupné informace, adresy pro elektronickou komunikaci, které mají školy zveřejněné na svých webových stránkách.

E-maily odeslané na adresy škol obsahovaly nejen dotazník, ale i oslovení a žádost o vyplnění dotazníku, informaci k jakému účelu budou data z něj získaná použita a stručné představení obsahu a předpokládaného času zpracování. Dotazník jsem rozesílala dne 5. 3. 2018 na 88 středních škol, které jsou uvedeny v příloze č. 2. Přístupný byl do 26. 3. 2018. Tento časový rozestup byl zadán i z důvodu probíhajících jarních prázdnin.

Dotazníky začali oslovení respondenti vyplňovat okamžitě, s odstupujícím časem jejich vyplňování úměrně klesalo. Největší návratnost dotazníků byla v prvních dvou dnech po odeslání. V dalších dnech už se jednalo spíše o ojedinělé případy. Zpětnou vazbu v podobě vyplněného dotazníku jsem získala od 53 středních škol.

4.6 Analýza zjištěného stavu

Na základě obdržených dat, získaných dotazníkovým šetřením, jsem provedla analýzu stavu kvalifikační úrovně pedagogických pracovníků na středních školách ve Středočeském kraji.

Získané údaje od středních škol ve Středočeském kraji bez ohledu na zřizovatele, týkající se středoškolských učitelů

Fyzický počet pedagogických pracovníků – učitelů středních škol ve Středočeském kraji					
celkem	splňujících odbornou kvalifikaci	bez požadované kvalifikace			
		celkem	výjimka věku a praxe	pokračuje v započatém studiu	nesplňuje (vč. studujících)
1451	1313	138	68	42	28
Procentuální vyjádření plnění kvalifikace					
100 %	90	10	5	3	2

Z šetření vyplynulo následující zjištění:

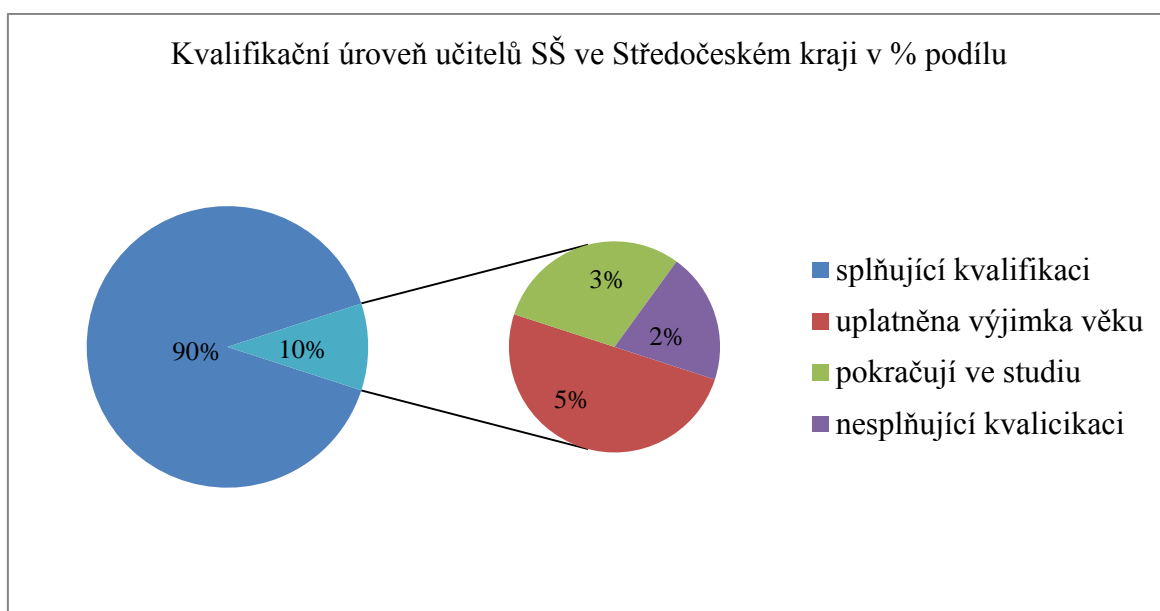
Z celkového počtu 1451 středoškolských učitelů z oslovených škol, jich 1313 (90%) ke dni zjišťovaných dat, splňuje odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonávají. Oproti tomu 138 (10%) středoškolských pedagogických pracovníků ve Středočeském kraji zákonem stanovenou podmínku nesplňuje. Na 68 (5%) pedagogických pracovníků z tohoto počtu je aplikována výjimka věku a praxe podle § 32, odst.1, písmeno d, zákona o pedagogických pracovnících. Z celkového počtu pedagogických pracovníků jich stále 42 (3%) pokračuje ve studiu za účelem získání potřebné kvalifikace, studium započali tito pracovníci pravděpodobně nejpozději před koncem roku 2014. Stav pedagogických pracovníků nesplňujících kvalifikaci pro výkon přímé pedagogické činnosti, byl šetřením zjištěn v počtu 28 (2%) osob.

Potvrdila se tak reálná situace ve školství, kdy jsou i po ukončení plošné výjimky ze zákona o pedagogických pracovních zaměstnávány osoby nesplňující odbornou kvalifikaci

pro výkon pedagogické činnosti. S touto možností reálné situace pracuje i zákon o pedagogických pracovnících, v § 22, odstavec 7, podle kterého může ředitel školy zaměstnat i pedagogického pracovníka bez potřebné kvalifikace a to pouze na dobu nezbytně nutnou a v nezbytném rozsahu. Stále však ředitel odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání podle školského zákona.

Vzhledem k celkovému počtu 1451 posuzovaných osob, není toto číslo nijak vysoké, skutečný stav se však může lišit v závislosti na regionu školy a svůj vliv může mít i zaměření školy. Tyto informace však nebyly v dotazníku formulovány, dotazník byl vytvořen jako anonymní a to z důvodu možné obavy ze strany respondentů ve sdělování informací. Regionální zaměření uvnitř Středočeského kraje nebylo předmětem šetření.

Předmětem zjišťování byla i otázka týkající se doplnění odborné kvalifikace během zákonem stanoveného přechodného období deseti let, tj. od doby platnosti zákona o pedagogických pracovnících, která nastala dne 1. 1. 2005, do účinnosti ustanovení týkajících se kvalifikace, ke dni 31. 12. 2014. Přičemž v prvním vydání zákona byla stanovena podmínka zahájení studia a současně i jeho úspěšné ukončení. Z dotazníkového šetření jsem zjistila, že 102 učitelů si doplnilo požadovanou kvalifikaci během tohoto přechodného období.

S touto otázkou souvisela i otázka následující a to, zda vedení školy muselo tyto pedagogické pracovníky upozornit na neplnění kvalifikačních předpokladů, nebo je přímo

vyzvat k doplnění kvalifikace zahájením studia. Z šetření vyplynulo, že v 58 % muselo vedení školy učinit potřebné kroky pro splnění zákonných podmínek a eliminaci dopadů vyplývajících z neplnění ustanovení zákona. Ve zbývajících 42 % vyšla tato aktivita přímo od pedagogických pracovníků. Počty pracovníků, kteří si doplnili kvalifikaci je velmi individuální, zatímco na některých školách si kvalifikaci nemusel doplnit nikdo, na jiných školách dosahoval tento počet až pěti osob.

Šetřením bylo dále zjištěno, že v době získávání dat jsou na středních školách ve Středočeském kraji zaměstnáváni pedagogičtí pracovníci, kteří studium ještě nedokončili a pokračují ve studiu ke splnění kvalifikačních předpokladů. Procentuální zastoupení těchto pracovníků je 3 % vzhledem k posuzovanému vzorku. Ačkoli by se tento stav neměl podle ustanovení zákona o pedagogických pracovnících v současné době vyskytovat, je zde výše uvedené procento pedagogických pracovníků, kteří stále studují. Vezmu-li v úvahu, že tito pracovníci mohli zahájit studium až v roce 2014, a vysokoškolské studium je pětileté, je zde reálný předpoklad, že v roce 2020 by měli tito pracovníci již splňovat zákonem stanovenou kvalifikaci. Studium za účelem splnění kvalifikačních předpokladů by mělo postupně ustávat a tento jev by se za dva roky neměl vyskytovat vůbec či ve zcela ojedinělých případech. To, že v současné době někteří pedagogičtí pracovníci studují, pokládám za pozitivum v tom smyslu, že se jedná o pracovníky, kteří mají jistě zájem nadále setrvat ve školství a i když pozdě, přesto činí kroky k naplnění dílky zákona.

V případě 2 % pedagogických pracovníků, kteří zákonem stanovenou kvalifikaci neplní, ani žádné kroky k jejímu doplnění nečiní a současně na ně nemůže být aplikována výjimka věku, musí být na tyto pracovníky vztážena výjimka § 22, zákona o pedagogických pracovnících a to zaměstnávání v nezbytném rozsahu a po dobu nezbytně nutnou. V případě zaměstnávání nekvalifikovaných pracovníků musí ředitel školy činit potřebné kroky k získání plně kvalifikovaného pedagogického pracovníka, což zajisté ve vlastním zájmu činí. Proto vyvstává jediný možný stav dané situace a to, že není k dispozici žádný uchazeč splňující kvalifikační předpoklady, který by nekvalifikovaného pedagogického pracovníka nahradil.

Protože se tento stav v praxi vyskytuje, formulovala jsem v dotazníku další zjišťující otázku, který předmět považují ředitelé za nejobtížnější z hlediska zajištění jeho výuky kvalifikovaným pedagogickým pracovníkem. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že

nejobtížnější je zajištění výuky odborných předmětů a technických předmětů, dále byly uvedeny předměty: fyzika, chemie, matematika ale i anglický jazyk. O absolventy těchto oborů je na trhu práce velký zájem. Důležitou roli hraje i finanční ohodnocení. Tento důvod uvedla většina respondentů. Celkově největším problémem je zajištění výuky technických předmětů. Bohužel ze zjištění dále vyplynulo, že tento problém je natolik závažný, že za současně nastavených podmínek nechce tyto předměty nikdo nový učit. Jakmile odejde stávající učitel, nelze sehnat náhradu. Příčinu vidí ředitelé v tom, že se musí jednat o odborníka z praxe, takový ovšem může pracovat pouze do výše polovičního úvazku, a nejen, že musí splňovat další odborné předpoklady jako je například povinná kvalifikace pracovníků v elektrotechnice dle vyhlášky č. 50/1978 Sb., škola po něm bude požadovat další studium. Takovýto uchazeč okamžitě odmítá práci ve školství. Finanční ohodnocení ve školství za těchto podmínek, kdy se samozřejmě krátí v závislosti k pracovnímu úvazku i plat, je zcela neúměrné k nabídkám na trhu práce, případně výdělků v případě osoby samostatně výdělečně činné. Školám se tak bohužel nedaří najít nikoho. Tento problém osobně vidím jako vzrůstající v následujících letech.

Pro srovnání je průměrný plat, například v oboru elektro, podle dat z českého statistického úřadu za 4. čtvrtletí roku 2017,⁹ 46.622,- Kč. Protože se však jedná o aritmetický průměr, nedosahují ho všichni pracovníci rovným dílem a je třeba k tomuto údaji takto přistupovat.

V roce 2017 byly na základě nařízení vlády č. 340/2017 navýšeny platové tarify pedagogických pracovníků, zřejmě ale ani to není dostačujícím motivačním faktorem pro osoby pracujícím v oboru. Ohodnocení ve školství se aktuálně řídí nařízením vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě. U pedagogických pracovníků se jedná o plat, určený platovou třídou a platovým stupněm, podle platové tabulky č. 5, tohoto nařízení. Při zařazování zaměstnance do platové třídy, vychází tato z nejnáročnějších prací, které zaměstnanec vykonává. Po učitele odborných předmětů či praktického vyučování, se jedná o platovou třídu 10-12. Platový stupeň vychází z doby započitatelné praxe. Uvedenou platovou tabulku pro přehlednost přikládám.

---

9) <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2017>

Stupnice platových tarifů podle platových tříd a platových stupňů pro zaměstnance uvedené v § 5 odst. 5, nařízení vlády č.341/2017 Sb.

(v Kč měsíčně)

Platový stupeň	Počet let započítatelné praxe	Platová třída										
		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	do 2 let	12310	13360	14450	15660	19850	24810	25020	25470	26020	26650	27640
2	do 6 let	12770	13840	15050	16300	20420	25030	25250	25910	26570	27460	28940
3	do 12 let	13570	14760	16010	17440	20960	25320	25640	26250	27630	28610	30500
4	do 19 let	14510	15760	17120	18530	21920	25850	26430	27230	28790	30710	33030
5	do 27 let	15430	16790	18230	19830	22900	26650	27270	28380	30580	33070	36290
6	do 32 let	16750	18210	19740	21450	24520	28010	28780	29950	33140	35800	39220
7	nad 32 let	17220	18700	20290	22050	25220	28650	29400	30760	33930	36700	40160

Z pohledu řízení školy a jeho možného ovlivnění podmínkou plnění kvalifikace pedagogických pracovníků byly v dotazníku formulovány dvě poslední otázky. A to jednak, zda ředitelé považují podmínku kvalifikace pedagogických pracovníků jako jev, který má dopad na řízení školy a pokud ano, jaký.

Šetřením jsem došla k poznatkům, že 49 % dotazovaných ředitelů škol nepovažuje podmínku plnění kvalifikace za faktor ovlivňující nějakým způsobem řízení školy. Ovšem je nutno zdůraznit, že tato odpověď se vyskytovala především u škol, kde je kvalifikace zajištěna plně a nemusí tedy řešit problematiku s ní spojenou.

Oproti tomu 51 % dotázaných respondentů odpovědělo na položenou otázku týkající se dopadu plnění kvalifikace na řízení školy pozitivně s následným uvedením důvodu. Za dopad do řízení školy považují zejména zaměstnávání pedagogů v rámci výjimek ze zákona, tedy po dobu nezbytně nutnou a v nezbytném rozsahu, a s tím související prokazatelnost. Tato spočívá v opakovaném zadávání a zveřejňování inzerátů. Pro školy se jedná o velkou administrativní zátěž. Zda škola opravdu prokazatelně hledá plně kvalifikovaného pedagogického pracovníka, kontroluje Česká školní inspekce při své kontrolní činnosti. Obavy ze zápisu tohoto kontrolního orgánu má větší část dotazovaných ředitelů. V odpovědích se nejčastěji objevoval dopad právního postihu, jenž by mohl vyplynout na základě zjištění kontrolního orgánu škol, kterým je Česká školní inspekce.

Největší dopad v plnění kvalifikace spatřují ředitelé v přetížení pedagogických pracovníků, kteří musí za své kolegy, doplňující si kvalifikaci, suplovat. Nebo v případě

nezajištění kvalifikovaného učitele mají nařízenou přímou pedagogickou činnost nad stanovený rozsah, tzv. nadúvazkové hodiny. Takovéto řešení má ovšem dopad i do ekonomického řízení školy.

Shrnu-li tedy dopady podmínky plnění kvalifikace pedagogických pracovníků po roce 2014, spatřují ředitelé dopad do všech oblastí řízení školy. Dopad do rozpočtu školy, tedy ekonomický aspekt, dále dopad na pedagogický proces. Je zde zřejmý i právní aspekt. Dopady jsou patrné do všech manažerských procesů, nejvíce pak do oblasti vedení lidí.

Komparace výzkumných předpokladů se zjištěným stavem

Prvním výzkumným předpokladem bylo, že více než 90 % pedagogických pracovníků středních škol ve Středočeském kraji bude splňovat zákonem stanovenou kvalifikaci. Z šetření vyplynulo, že 90 % pedagogických pracovníků splňuje zákonem stanovenou kvalifikaci. Tento výzkumný předpoklad se potvrdil.

Druhým byl výzkumný předpoklad týkající se pedagogických pracovníků pokračujících v započatém studiu. Předpoklad byl stanoven na méně než 10 %. Výzkumným šetřením se předpoklad potvrdil, 2 % pedagogických pracovníků studuje za účelem dosažení kvalifikačních předpokladů.

Dalším předpokladem bylo, že ve více než 60 % případů muselo vedení školy upozornit pedagogické pracovníky nespĺňující kvalifikaci na nutnost jejího doplnění. Šetřením bylo zjištěno, že v 58 % muselo vedení školy vyzvat pedagogické pracovníky k doplnění požadované kvalifikace. Tento výzkumný předpoklad se potvrdil částečně. Zastoupení bylo menší, než předpokládané.

Jedním z výzkumných předpokladů bylo uplatnění zákonné výjimky věku a praxe v zastoupení menším než 10 %. Z šetření vyplynulo zjištění uplatnění výjimky v 5 % případů. Tento výzkumný předpoklad se potvrdil.

Posledním předpokladem bylo, že více než 80 % ředitelů bude považovat podmínku plnění kvalifikace za faktor ovlivňující řízení školy. Šetřením jsem došla k výsledku 51 %. Tento výzkumný předpoklad se tak nepotvrdil.

4.7 Shrnutí výzkumného šetření

Odborná kvalifikace každého pedagogického pracovníka musí být posuzována individuálně, v závislosti na jednotlivých ustanoveních zákona o pedagogických pracovnících týkající se přímé pedagogické činnosti, kterou pedagogický pracovník vykonává. Její správné posouzení je zcela v kompetenci ředitele a nese za ni plnou odpovědnost.

Zákon o pedagogických pracovnících, který vstoupil v platnost 1. 1. 2005, definoval nové požadavky na formální vzdělání pedagogických pracovníků a současně stanovil dobu účinnosti ustanovení týkající se splnění kvalifikačních požadavků, v návaznosti několika novel, tak, aby si pedagogičtí pracovníci mohli požadovanou kvalifikaci doplnit. Někteří pedagogičtí pracovníci tohoto období využili a započali a dokončili studium ke splnění kvalifikačních požadavků. Učinili tak kroky ke zvýšení své kvalifikace, k prohloubení a získání dalších znalostí a zvýšení své prestiže. Tito pracovníci tímto projeví zájem pracovat i nadále ve školství a určitou pružnost a přizpůsobivost v reakci na nové požadavky.

Část pedagogických pracovníků studium nezapočala a využila tak uplatnitelnost výjimky věku a praxe. Přestože mohou být i nadále zaměstnáváni, stále se jedná o pedagogické pracovníky z pohledu zákona nekvalifikované a mohla by jim být dána z tohoto důvodu výpověď.

Poměrně malá část pedagogických pracovníků nedokázala nebo nechtěla na vzniklou situaci reagovat a požadovanou kvalifikaci si nedoplnila. Z mého pohledu se jedná o pracovníky obtížně reagující na vzniklé požadavky a těžko se vyrovnávající se změnami. Od počátku platnosti zákona uběhlo třináct let, což je poměrně dlouhá doba na získání kvalifikace i na vysoké škole, kdy je standardní doba studia 5 let.

Výzkumným šetřením jsem zjistila, že největší podíl nekvalifikovaných pedagogických pracovníků je vyučujících odborný předmět. Získání učitele technických předmětů je obtížně řešitelné, mnohdy i neřešitelné a nedaří se sehnat ani uchazeče bez pedagogické kvalifikace. Tento je totiž v rámci výjimky omezen maximální výší polovičního úvazku a finanční ohodnocení je pro takového uchazeče neakceptovatelné.

Vliv na řízení školy kladně hodnotili ti respondenti, kteří zaměstnávají alespoň jednoho nekvalifikovaného pedagogického pracovníka. Přičemž se potýkají v rámci zákonných ustanovení s nutností zaměstnávání na základě výjimek, ať už to je výjimka věku a praxe nebo výjimka zaměstnávání v nezbytném rozsahu a po dobu nezbytně nutnou. Oproti tomu ředitelé škol s plně kvalifikovaným sborem zastávali názor, že podmínka kvalifikace řízení školy nijak neovlivňuje.

Za největší dopad na řízení školy, považují respondenti nejen možné porušení ustanovení zákona, ale i zápis do inspekční zprávy na základě kontrolní činnosti České školní inspekce. Oba případy by mohly mít za důsledek odvolání ředitele z funkce. Respondenti tedy nejvíce udávali aspekt právní.

Za další úskalí plnění kvalifikace a jeho dopad do řízení školy označili respondenti dopad na pedagogický proces, a to v případě studujícího pedagogického pracovníka, buď musí být upraven rozvrh tak, aby tento pedagogický pracovník neměl v den studia přímou pedagogickou činnost, nebo zajistit suplování ostatními pedagogickými pracovníky. V případě nedostatku pedagogických pracovníků musí škola slučovat předměty, pokud to lze, nebo situaci řešit hodinami nad stanovený rozsah. Pedagogičtí pracovníci jsou často přetěžováni. Všechny tyto situace mají dopad více či méně do finančního řízení školy a ředitel musí mít kompetence i v oblasti vedení lidí, aby dokázal své podřízené vhodným způsobem motivovat a dosáhl stanoveného cíle.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat recentní stav splnění kvalifikačních předpokladů učitelů středních škol ve Středočeském kraji v souvislosti s legislativními požadavky a mírou dopadu těchto požadavků na řízení školy.

Před vlastním zpracováním bakalářské práce bylo nutné vymezit teoretické poznatky týkající se pedagogických pracovníků, zejména pak jejich odborné kvalifikace se zaměřením na středoškolské učitele. Součástí této teoretické části bylo i řízení školy, které bylo pro svou obsáhlou vymezeno pouze stručně. Takto získané poznatky potom byly využity při výzkumném šetření týkající se právě pedagogických pracovníků středních škol.

V první části bakalářské práce, v části teoretické, jsou popsány kvalifikační znaky pedagogického pracovníka, respektive je vymezeno, kdo je pedagogickým pracovníkem. Dále jsou stanoveny zákonné předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků. Protože se práce zaměřuje na střední školy, jsou dále uvedeny předpoklady pro učitele středních škol, neboť ti jsou nejčastěji aktéry vzdělávání ve středních školách. Zaměřena je a podrobněji se zabývá odbornou kvalifikací těchto pracovníků a to podle jejich specifikace přímé pedagogické činnosti, kterou vykonávají na základě vyučovaných předmětů. Protože výčet pedagogických pracovníků nekončí učiteli, ale zahrnuje i vedoucí pedagogické pracovníky, je v práci uveden i požadavek na kvalifikaci ředitele školy. Poslední kapitoly teoretické části se zabývají středním školstvím a řízením školy a to z důvodu komplexního přehledu zaměření bakalářské práce.

V praktické části bakalářské práce byl nejprve stanoven výběrový vzorek v počtu 88 středních škol působících v regionu Středočeského kraje. Výběrový vzorek byl vybrán z celkového počtu 157 středních škol.

Za účelem zjištění požadovaných údajů byly stanoveny výzkumné otázky a výzkumné předpoklady. Z důvodu omezení možného zkreslení potom zvoleny dvě metody výzkumu. Analýza dokumentů, výročních zpráv za školní rok 2016/2017, a technika dotazování formou ankety.

Analýza dokumentů poskytla prvotní zdroj informací, nebylo však dosaženo všech potřebných údajů. K získání požadovaných údajů byl vypracován dotazník zaměřený na

zjištění stavu plnění zákonných podmínek týkajících se kvalifikace pedagogických pracovníků a dopadu těchto podmínek na řízení školy.

Z osloveného počtu 88 středních škol, poskytlo zpětnou vazbu 53 respondentů.

Ze získaných údajů vyplývá, že ve středních školách Středočeského kraje stále není dosaženo zákonem stanovených kvalifikačních předpokladů. Požadovaná kvalifikační úroveň pedagogických pracovníků sice dosahuje vysokého procentuálního podílu, přesto se ji nedaří zajistit plně.

Pedagogičtí pracovníci, nespĺňující zákonem stanovené kvalifikační předpoklady jsou zaměstnáváni v rámci výjimek zákona o pedagogických pracovnících. Nejvíce je zastoupena výjimka podle § 32, odst. 1, písmeno d zákona o pedagogických pracovnících, kterou je dosažení věku minimálně 55 let a 20 let praxe k 1. 1. 2015. Ředitelé využívají i další výjimky ze zákona, kterou je zaměstnávání nekvalifikovaného pedagogického pracovníka v nezbytném rozsahu a po dobu nezbytně nutnou, podle ustanovení zákona § 22, odst. 7, zákona o pedagogických pracovnících. Část nekvalifikovaných pedagogických pracovníků dokončuje studium k získání požadované kvalifikace.

Za nekvalifikované pedagogické pracovníky nemohou školy sehnat pedagogické pracovníky kvalifikované. Zaměstnávání pedagogických pracovníků nespĺňujících kvalifikaci ředitele zatěžuje především administrativně. Z šetření vyplynulo, že míru dopadu na řízení školy úměrně ovlivňuje splnění kvalifikačních předpokladů pedagogickými pracovníky školy. Ti ředitelé, kteří mají plně kvalifikovaný pedagogický sbor, považují dopad na řízení školy za bezpředmětný.

Největší problematikou je zajištění odborných a technických předmětů. Jako nepalčivější problém se projevilo zajištění výuky technických oborů plně kvalifikovaným pedagogickým pracovníkem. Omezení v podobě poloviční týdenní pracovní doby, při zaměstnávání odborníka z oboru, se v tomto případě projevuje jako omezující faktor.

Přínos této bakalářské práce spatřuji v získání přehledu o plnění zákonem stanovených kvalifikačních předpokladů učitelů středních škol v regionu Středočeského kraje. Za přínos považuji i vymezení problematických oblastí, jejichž řešení bude vyžadovat větší pozornost. Zajištění výuky odborných předmětů činí školám potíže a v budoucnu se předpokládá prohloubení problému. Zaměstnávání na základě výjimek je pouze krátkodobé

řešení. S tímto problémem musí začít pracovat nejen zřizovatelé škol, ale zejména nadřízené orgány.

Seznam použitých informačních zdrojů

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Přeložil Dominik DVOŘÁK, přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.

LOJDA, J., *Manažerské dovednosti*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, ISBN: 978-80247-3902-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

SPIPKOVÁ, Vladimíra, Anna TOMKOVÁ a kol., 2010. *Kvalita učitele a profesní standard: Výzkumný záměr: Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání 2010*. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-496-9.

ŠIMÁČEK, Pavel. *Praktikum odborné kvalifikace pedagogických pracovníků: metodická pomůcka k řešení zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a vyhlášky č. 139/1997 Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců a vyhlášky č. 59/1985 Sb., o odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o určení školských zařízení, ve kterých mají pedagogičtí pracovníci postavení učitele : podle právního stavu ke dni 1. lednu 2015*. 2. vyd. Třinec: RESK, 2014. ISBN 978-80-87675-06-9.

TROJANOVÁ, Irena, Václav TROJAN a Jindřich KITZBERGER. *Kompetence řídicích pracovníků ve školství*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Řízení školy (Wolters Kluwer). ISBN 978-80-7357-899-2

VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 - 2020 [online]. [cit. 2018-01-12]. Dostupné z:

http://vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf

Metodický výklad Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: k novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášené pod č. 197/2014 Sb. [online]. , 12 [cit. 2018-03-28].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/novela-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich?highlightWords=metodick%C3%BD+v%C3%BDklad+z%C3%A1kona>

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice Bílá kniha [online]. [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Jakub/bilakniha.pdf

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník pro ředitele škol

Příloha 2 – Seznam oslovených středních škol

Příloha č. 1 – Dotazník

Kvalifikace pedagogických pracovníků SŠ ve Středočeském kraji

1. Fyzický počet středoškolských učitelů na vaší škole

2. Splňují všichni učitelé zákonem stanovenou kvalifikaci?

Ano

Ne

3. Kolik učitelů celkem nesplňuje kvalifikace podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (včetně výjimky min. 55 let a 20 let praxe k 1. 1. 2015)?

4. Kolik učitelů uplatňuje výjimku podle § 32 odst. 1 písm. d, zákona 563/2004 Sb. (min. 55 let věku a 20 let praxe)?

5. Kolik učitelů si doplnilo kvalifikaci během zákonem stanoveného přechodného období 10 let?

6. Muselo je vedení školy vyzvat/upozornit na povinnost doplnění kvalifikace?

Ano

Ne

7. Kterou oblast vyučovaných předmětů považujete za nejobtížnější z pozice zajištění kvalifikovaného učitele?

Nápověda k otázce: Všeobecně vzdělávací předměty, odborné předměty, praktické vyučování, apod., lze uvést i konkrétní předmět

8. Kolik učitelů v současné době studuje za účelem doplnění kvalifikace?

9. Má podmínka plnění kvalifikace pedagogických pracovníků dopad na řízení školy?

Ano

Ne

10. Specifikujte jaký

Nápověda k otázce: Do jaké míry, nebo jakým způsobem ovlivňuje kvalifikace řízení Vaší školy (aspekt ekonomický, právní, dopad na pedagogický proces)

Příloha č. 2

Seznam oslovených škol

Benešov

1. Gymnázium, Vlašim, Tylova 271
2. Střední zdravotnická škola, Benešov, Máchova 400
3. Střední škola cestovního ruchu, s.r.o.
4. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Vlašim, Zámek 1
5. Střední odborná škola, Benešov, Černokostelecká 1997
6. Střední odborné učiliště stavební, Benešov, Jana Nohy 1302
7. Gymnázium, Benešov, Husova 470
8. Střední škola ekonomiky, obchodu a služeb SČMSD Benešov, s.r.o.
9. Vyšší odborná škola a Střední zemědělská škola, Benešov, Mendelova 131

Beroun

10. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Hořovice, Palackého náměstí 100
11. Gymnázium Václava Hraběte, Hořovice, Jiráskova 617
12. Střední zdravotnická škola, Beroun, Mládeže 1102
13. Manažerská akademie, soukromá střední škola
14. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Beroun – Hlinky, Okružní 1404

Kolín

15. Střední průmyslová škola strojírenská a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kolín IV, Heverova 191
16. Gymnázium Český Brod, Vítězná 616
17. Střední škola obchodní, Kolín IV, Havlíčkova 42
18. Střední odborná škola stavební a Střední odborné učiliště stavební, Kolín II, Pražská 112
19. Obchodní akademie, Kolín IV, Kutnohorská 41
20. Odborná střední škola podnikatelská Kolín s.r.o.
21. Střední odborná škola managementu a práva s.r.o.

Kladno

22. Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola
23. Gymnázium, Kladno, nám. Edvarda Beneše 1573

24. Gymnázium Václava Beneše Třebízského, Slaný, Smetanovo nám. 1310
25. Střední škola služeb a řemesel, Stochov, J. Šípka 187
26. Střední průmyslová škola stavební a Obchodní akademie, Kladno, Cyrila Boudy 2954
27. EDUCAnet – Soukromé gymnázium Kladno, s.r.o.
28. Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Kladno, Havířská 1141
29. Střední odborná škola ITEC
30. Střední odborné učiliště
31. Sportovní gymnázium, Kladno, Plzeňská 3103
32. Střední hotelová škola, s.r.o.
Kutná Hora
33. Střední odborné učiliště, Čáslav, Žižkovo nám. 75
34. Gymnázium Jiřího Ortena, Kutná Hora, Jaselská 932
35. Gymnázium a Střední odborná škola pedagogická, Čáslav, Přemysla Otakara II. 938
36. Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Kutná Hora, Masarykova 197
37. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště dopravní Čáslav, Příspěvková organizace
38. Střední zemědělská škola, Čáslav, Sadová 1234
Mělník
39. Střední průmyslová škola stavební, Mělník, Českobratrská 386
40. Střední odborné učiliště, Liběchov, Boží Voda 230
41. Česká zahradnická akademie Mělník – střední škola a vyšší odborná škola, příspěvková organizace
42. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Neratovice
43. Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421
44. Dvořákovo gymnázium a Střední odborná škola ekonomická, Kralupy nad Vltavou, Dvořákovo náměstí 800
45. Gymnázium Františka Palackého, Neratovice, Masarykova 450
46. Ekonomické lyceum a Obchodní akademie SOVA, o.p.s.
Mladá Boleslav
47. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Mladá Boleslav, jičínská 762
48. Soukromá střední škola MAJA, s.r.o.

49. Obchodní akademie, Vyšší odborná škola ekonomická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Mladá Boleslav, T.G.Masaryka 14
50. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Horky nad Jizerou 35
51. Gymnázium Dr. Josefa Pekaře, Mladá Boleslav, Palackého 211
52. Střední škola ekonomicko-podnikatelská SPEKTRUM, s.r.o., Mladá Boleslav
53. Střední průmyslová škola, Mladá Boleslav, Havlíčkova 456
54. Střední podnikatelská škola HERMÉS MB s.r.o.
55. Střední škola tradičních řemesel HERMÉS MB s.r.o.
56. Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Mladá Boleslav, B. Němcové 482
57. Střední škola gastronomie a hotelnictví Mladá Boleslav, s.r.o.
58. ŠKODA AUTO a.s., Střední odborné učiliště strojírenské, odštěpný závod Nymburk
59. Střední odborné učiliště společného stravování, Poděbrady, Dr. Beneše 413/II
60. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Nymburk, V Kolonii 1804
61. EKO Gymnázium a Střední odborná škola Multimediálních studií
62. Gymnázium Jiřího z Poděbrad, Poděbrady, Studentská 166
63. Gymnázium Bohumila Hrabala v Nymburce, příspěvková organizace
64. Střední odborné učiliště STRAVON spol. s r.o.
65. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Městec Králové, T.G. Masaryka 4
66. Střední škola oděvního a grafického designu, Lysá nad Labem, Stržiště 475
67. Obchodní akademie, Lysá nad Labem, Komenského 1534
Praha – východ
68. Gymnázium, Čelákovice, J. A. Komenského 414
69. Střední zemědělská škola, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Zápská 302
70. Masarykovo klasické gymnázium, s.r.o.
71. Střední škola letecké a výpočetní techniky, Odolena Voda, U Letiště 370
72. Gymnázium, Říčany, Komenského náměstí 1/1280
73. Střední odborná škola Čelákovice s.r.o.

Praha – západ

74. Střední odborné učiliště potravinářské, Jílové u Prahy, Šenflukova 220

Příbram

75. Vyšší odborná škola a Střední odborná škola, Březnice, Rožmitálská 340
76. Obchodní akademie a Vyšší odborná škola, Příbram I, Na Příkopech 104
77. Střední odborné učiliště, Hluboš 178
78. Gymnázium pod Svatou Horou, Příbram II, Balbínova 328
79. Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Příbram I., Jiráskovy sady 113
80. Gymnázium Karla Čapka, Dobříš, Školní 1530
81. Střední odborné učiliště, Sedlčany, Petra Bezruče 364
82. Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola, Příbram II, Hrabákova 271
83. Gymnázium, Příbram, Legionářů 402

Rakovník

84. Gymnázium J. A. Komenského, Nové Strašecí, Komenského nám. 209
85. Gymnázium Zikmunda Wintra, Rakovník, nám. J. Žižky 186
86. Masarykova obchodní akademie, Rakovník, Pražská 1222
87. Střední odborné učiliště, Nové Strašecí, Sportovní 1135
88. Střední zemědělská škola, Rakovník, Pražská 1222